

Bugyi Anett

Az iskolaválasztás hazai és nemzetközi kontextusa
Mi történik hazánkban a
„sulivárá” foglalkozásoktól az első osztály indulásáig?

BEVEZETÉS

Dolgozatomban az iskolaválasztás során felmerülő látens szelekciós mechanizmusokkal foglalkoztam. Témaválasztásom motivációja, hogy 2020-ban a Motiváció Oktatási Egyesületnél kezdtem el dolgozni kutatási aszisztensként, ahol az iskolaválasztás problematikájával kezdtünk el foglalkozni. Mindez közel állt hozzám, egyetemi tanulmányaim során leginkább az ifjúság- és az oktatásszociológia keltette fel érdeklődésemet, valamint a társadalmi egyenlőtlenségek a magyar társadalomban. Dolgozatom témája és maga az oktatási méltányosság az évek során pedig szívügyemmé vált.

Jelenleg Magyarországon jelen van a szabad iskolaválasztás lehetősége. Ezzel kapcsolatban az évek során megjelentek érvek és ellenérvek is a szakirodalomban. Hazánkban viszont inkább negatív hatást gyakorol ez az oktatási rendszerre véleményem szerint, hiszen a szelekció színterévé vált a folyamat. Dolgozatomban arra próbálok rávilágítani, hogy milyen mechanizmusok vannak jelen az iskolaválasztási folyamat során.

Úgy gondolom, hogy munkám sok újat hozhat az iskolaválasztással kapcsolatos diskurzusba, hiszen a szakirodalom megismerése közben azt tapasztaltam, hogy a kutatásunk során feltárt egyes mechanizmusokról még kevés vagy egyáltalán nem született szakirodalom.

A dolgozat a 35. OTDK-ra készült, ahol tagozatomban III. helyezést értem el. Jelen összefoglalóban a hazai helyzet bemutatására koncentráltam, így a nemzetközi összefoglalónak egy rövidített változatát ismerhetik meg, illetve röviden reagálok a bírálatokra.

ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS

Iskolaválasztási helyzetkép világszerte¹

A legtöbb iskolarendszer földrajzi alapokon nyugszik. A tanulók a szomszédságuk/körzetük alapján választhatnak iskolát, bizonyos rugalmassággal. Az alapfokú oktatás szintjén azonban elterjedtebb, hogy nincs választási lehetőség (vagy csak limitált), mint alsó középfokon. Az iskolaválasztás szempontjából meghatározó szempont, hogy van-e az adott iskolának specializációja. Néhány iskola a tartózkodási hely közelségétől teszi függővé a jelentkezés lehetőségét, néhány pedig teljesítmény alapján. Ha a preferált iskolában túljelentkezés van, a szülő számára nem garantált a választás lehetősége.

A különféle specializált iskolák, például a mágnes² és a charter³ iskolák, valamint az egyéb autonóm iskolák sikere azt mutatja, hogy sok szülő él az iskolaválasztás jogával annak érdekében, hogy gyermekeik jobb minőségű oktatásban részesüljenek, anélkül, hogy elhagynák az állami oktatási rendszert. Ezért az autonóm iskolák és a kormánytól függő magániskolák támogatói azt állítják, hogy az ilyen intézmények javíthatják a tanulói eredményeket és képességeket, valamint választási lehetőséget jelentenek a kevés lehetőséggel rendelkező családok számára, és elő-

---

¹ A fejezet elkészítéséhez Pauline Musset (2012): *School Choice and Equity: Current Policies in OECD Countries and a Literature Review* című munkáját használtam fel, amely egy OECD kiadvány volt. Forrás: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k9fq23507vc-en.pdf?expires=1603711171&id=id&accname=guest&checksum=4C006742821A63E2E73F7A0111A97070> (utolsó letöltés: 2020. 11. 05.)

² A mágnes iskolák jellemzően valamilyen tárgykörre specializálódnak, vagy különleges módszereket alkalmaznak, túljelentkezés esetén pedig sorsolással döntenek el, hogy kiket vesznek fel. Ezek az iskolák a különböző, etnikai és szocioökonómiai háttérrel bírók számára vonzóak. Forrás: <http://magnet.edu/about/what-are-magnet-schools> (saját fordítás, utolsó letöltés: 2020. 12. 29.)

³ A charter iskolák állami fenntartásúak, viszont jogilag és pénzügyileg függetlenek. A folyamat során jelen vannak szervezők és szponzorok, akik szerződést kötnek egymással. A szervezők lehetnek szülők, tanárok az állami vagy akár a magán szektorból, a szponzor pedig lehet a helyi iskolai tanács vagy például egyetemek. Forrás: Sandra Vergari (1999): *Charter Schools – A Primer on the Issue*. In: *Education and Urban Society*, Vol. 31. No. 4. 389-405 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0013124599031004002> (utolsó letöltés: 2020. 12.29.)

mozdíthatják az egészséges versenyt a hagyományos állami iskolák között.

Gyakori, hogy ha a szülők úgy gondolják, hogy az érvényben lévő szabályok az iskolaválasztás kapcsán nem kedvezőek számukra, ezért akár kerülő úton találnak módot rá, hogy abba az iskolába küldjék gyereküket, ahova szeretnék. Például a valós lakcímtől eltérőt adnak meg (felvásárolnak egy telket vagy más ingóságot a környéken), hogy jelentkezhessenek az adott iskolába.

Léteznek azonban korlátozó eljárások is. A felvételi kritériumoktól függetlenül sem biztos, hogy jelentkezni lehet egy adott iskolába. Lengyelországban jelentkezhetnek a szülők az automatikusan választott iskolától eltérően alsó középfokon, azonban az iskola igazgatója elutasíthatja a jelentkezést, akkor is, ha az iskolában még van hely. Írországban a szülők szava sokat számít, de a tanárok, pszichológusok és más szakértők döntenek el, hogy az iskola valóban megfelelő-e az adott jelentkező számára. Ez az eljárás Németországban is létezik.

A válogatás (cream-skimming) és a szegregáció fokozódhat, ha az iskolák mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a felvételi kritériumok, a regisztráció ideje vagy a tandíjak tekintetében. Ha a felvételi politikák és a tanulói beiratkozási eljárások homogének lennének és egy központi hatóság rögzítené és ellenőrizné őket, akkor az iskoláknak kevesebb lehetősége lenne a tanulók kiválasztására. A szülőket pedig informálni kellene a választással és a lehetőségekkel kapcsolatban, hiszen különösen a hátrányos helyzetű szülők nincsenek tisztában ezekkel.

A szabad iskolaválasztás érvei és ellenérvei

Az iskolaválasztás mellett az évek során megjelentek érvek és ellenérvek a témával foglalkozó szakirodalomban. Az ezzel foglalkozó kutatók, szervezetek szerint (Pl.: OECD) az iskolaválasztás mellett szól, hogy:

- 1) a kialakuló piaci mechanizmus hatására javulhat az oktatás minősége, hiszen a kvázi versenyhelyzet hatására az iskolák igyekeznek minél jobb oktatási színvonalat biztosítani
- 2) a szülőknek jogukban áll választani, illetve
- 3) az oktatási rendszerek méltányosabbá válhatnak általa.

Azonban a szabad iskolaválasztással kapcsolatos információkról a hátrányos helyzetű családok státuszukból fakadóan ritkán vagy egyáltalán nem

értésülnek. Az oktatás köztudottan újratermeli az egyenlőtlenségeket (Bourdieu, 1996), a szabad iskolaválasztás pedig az oktatási rendszerek nagyobb mértékű szegregálódását eredményezheti (Berényi, 2018).

James (2015) rámutatott, hogy megjelent egy újabb érv az iskolaválasztás mellett. A kutatás, amelyen James tanulmánya alapszik egy 2005 és 2007 között zajlott kvalitatív vizsgálat volt, melyben 180 interjút készítettek jellemzően középosztálybeli szülőkkel Anglia szerte. Az interjúk alapján a szülők jellemzően állami iskolákat választottak a beiskolázáskor. Ennek oka, hogy sok szülő szerint fontos, hogy gyermekük multikulturális környezetben tanuljon, hiszen véleményük szerint ez segíti a globális kihívásokra való felkészülést. Ilyen környezet pedig az állami iskolákra jellemző Nagy Britanniában.

Az Egyesült Államokban is megjelent egy hasonló gyakorlat, azonban Quarles és Butler (2018) tanulmányából kiderül, hogy a szülők ezt a gyakorlatot csak abban az esetben támogatják, ha a diverz környezet alapja a diákok hasonló szocioökonómiai háttere. Quarles és Butler megállapításaikat a dzsentrifikáció oktatásra gyakorolt hatásait kutatták. Eszerint a dzsentrifikált környéken a felső- és középosztálybeli családok választási lehetőségei megnövekednek, hiszen az új és a régi környékről is választhatnak iskolát. Ezt kihasználva a környéki magániskolák „kapitalizálni” próbálják az újonnan érkezett családokat, hogy az így befolyt pénzzel fejleszthessék iskolájukat. A gyakorlat azonban mégis azt mutatja, hogy a „dzscentri” családok állami iskolát választanak és a körzetet sem hagyják el. Ennek motivációja a már fent említett ok az imént említett feltétellel párosul. A jelenség hatására mágnes- vagy kísérleti iskolák is létrejöhetnek a környéken, ez viszont nem kedvez a környéken lakó kisebbségeknek és a szegregáció fokozódását is jelentheti.

A kialakulóban lévő kvázi piac és a folyamatok, amelyeket magával hoz, a szülőknek kedveznek, hiszen döntésükkor a legfontosabb tényező az iskola teljesítménye. A szülői jogok képviselői pedig alapvető emberi jognak tekintik, a szabad iskolaválasztás lehetőségét. Ez pedig azért kulcsfontosságú, mert az oktatási intézmények ma már leginkább munkaerőpiaci készségeket adnak, mintsem „jó állampolgárokat” formálnak, ezáltal az oktatás még inkább hatással van a gazdasági és társadalmi fejlődésre.

Az iskolaválasztás lehetősége tehát hasznos lehet, ha az irányelv a lehetőségek megteremtésére és a hiányosságok megszüntetésére, illetve

a hátrányos helyzetűek támogatására irányul. A helyzet pedig mindig a helyi viszonyoktól függ, ezért a körülményeket mélyrehatóan meg kell ismerni, mert nincs olyan megoldás, ami az összes helyzetre illene.

A szabad iskolaválasztás helyzete Magyarországon

A szabad iskolaválasztás története Magyarországon az 1985. évi I. törvénnyel kezdődött⁴, amelyet az 1993-as közoktatásról szóló törvény⁵ erősített meg. Ezen törvényeknek köszönhetően bekövetkezett a pedagógiai pluralizmus kora, amely az iskolák autonóm voltát is jelentette pedagógiai szempontból. A tanárok tehát többek között megválaszthatták milyen tankönyvek segítségével oktatnak⁶. Ez azt jelentette, hogy a különböző településeken, iskolákban vagy akár az iskolákon belül is eltérő pedagógiai gyakorlatokat alkalmaztak, így az oktatás minősége is eltérő lehetett (Erőss, 2008).

A törvényi szabályozás előtt a tanulók csak abban a körzeti iskolában kezdhették meg tanulmányaikat, amelybe tartoztak. Ez annyiban módosult, hogy a körzeti iskolák továbbra is kötelesek felvenni a körzeti diákokat, azonban a kapacitásuktól függően más körzetből érkezőket is fogadhatnak. Dolgozatom ezzel a kérdéskörrel foglalkozik: mi történik az iskolákban, mikor más körzetekből is érkeznek hozzájuk jövődőlbeli tanulók, mi alapján döntenek el, hogy ki az, akit felvesznek és ki az, akit nem?

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy 2010 után drasztikusan megemelkedett az egyházi iskolák száma Magyarországon. Míg a 2000-es évek elején az egyházi iskolák aránya 5-6% volt, 2010-ig az arány 23 százalékkal, majd 2010 és 2014 között 68 százalékkal emelkedett. Ennek oka, hogy egy 2010-es törvénymódosításnak köszönhetően könnyebbé tették az önkormányzatok számára a fenntartóváltást. A fenntartóváltás okai pedig szimplán anyagiak voltak, ezt az önkormányzatok is beismerték, és a rendelkezésekre álló adatokból is észrevehető, hogy a gazdasági nehézségekkel küszködő településeken nagyobb arányban történt fenntartó

---

⁴ 1985. évi I. törvény az oktatásról részletei:

<http://jogiportal.hu/index.php?id=linibq1d8t60zopmx&state=19910723&menu=view>

⁵ 1993. évi törvény a közoktatásról:

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300079.TV>

⁶ 2012-ben azonban bevezetésre került a Nemzeti Alaptanterv, amely drasztikusan korlátozza a pedagógusok és az iskolák oktatási szabadságát, illetve meghatározza a tananyagot: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200110.kor>

cseré (Ercse, 2018). Az iskolaválasztás szempontjából ez azért meghatározó, mert az egyházi iskolák maguk választhatják meg, hogy kiket vesznek fel és kit nem, továbbá nem tartozik hozzájuk beiskolázási körzet.

Iskolaválasztás és családi háttér

Berényi, Berkovits és Erőss (2008. a.) a 2000-es PISA adatai alapján rámutattak, hogy a magyar diákok iskolai teljesítményét a nemzetközi átlagnál jóval erősebben határozza meg a családi háttér. Az iskolaválasztás szempontjából pedig azért fontos a családi háttér, mert a piaci viszonyok között a szülők szempontjából az egyik legmeghatározóbb tényező az érdekérvényesítő képesség és a kapcsolati tőke. Az iskolák szempontjából pedig az egyik, ha nem a legfontosabb tényező a szocioökonómiai státusz. A tanulmányból az is kiderül, hogy az önkormányzati fenntartású iskolák főleg ezen jellemző alapján választanak a körzeten kívülről érkező diákok közül, ezzel pedig érvényesül a „jóindulatú szegregáció”: megpróbálják kiszűrni a „problémás” (pl.: magatartászavar, tanulási nehézségek stb.) gyerekeket, hiszen sem az adott „problémás” gyerekek nem jó a válogatott osztályban, sem a többi diáknak, de főleg a szülőknek, akik nem szeretnék, hogy ilyen megbélyegzett, stigmatizált diákokkal együtt értékeljék gyermekeiket ugyanazon jellemzők alapján (Berényi – Berkovits – Erőss, 2008. a.). Ez a jelenség azonban tovább erősítette az alapvetően is jelentős mértékű szegregációt, hiszen a hátrányos helyzetű családok érdekérvényesítő képessége elhanyagolható, ahogyan kapcsolati tőkéjük is, továbbá az információ szerzés is nehézkes számukra.

Az óvodák szerepe a szelekciós mechanizmusban

Berényi, Berkovits és Erőss (2008. b.) tanulmányából kiderül, hogy az önszelekciós feladatok már az óvodában megkezdődnek. *„Magyarországon a szelekció a lehető legkorábbi életszakaszban következik be, nálunk már az óvodában kikristályosodnak azok az egyenlőtlenségi dimenziók, amelyek később a legfontosabbakká válnak.”* (Berényi – Berkovits – Erőss: 2008. b.: 132). Az önszelekciós folyamatokat viszont nehéz észrevenni, hiszen iskolát választani kell, azonban nincs egy egyértelmű hierarchia az iskolák között, illetve az iskolák igyekeznek a szülők felől érkező piaci igé-

nyeknek megfelelni. Ezeket az igényeket pedig általában a tagozatos osztályok indításával igyekeznek kielégíteni.

Az óvoda intézménye pedig „egyre inkább az iskolára kezd el hasonlítani, ha nem is pedagógiai tartalmát, de a gyerekekről alkotott képet illetően: eszerint a kisgyerekek éppúgy, mint iskolás társaik, különböznek egymástól képességeiket és teljesítményüket illetően, képességük szerint különböző típusokba, kategóriákba sorolhatók” (Berényi – Berkovits – Erőss: 2008. b.: 133-134). A kategóriába sorolás viszont az iskolák szempontjait tükrözi.

Látható tehát, hogy a szelekciós folyamatok már az óvodában elkezdődnek. Az óvodák szerepe azonban nem tisztázott a szakirodalomban az iskolaválasztás szempontjából. Az interjúk készítése során azonban sikerült megszólaltatnunk néhány szakértőt az óvodák és az iskolák részéről, melyek segítségével talán pontosabb képet kaphatunk az óvodák által betöltött szerepről.

Reakció a bírálatokra

A szakirodalmi háttér feltárása nem volt egyszerű feladat, mert bár a nemzetközi irodalomban születtek már kutatások a középosztály szemszögéből az iskolaválasztás témakörében, viszont hazánkban csak kevés és emiatt nem is sikerült tökéletesen körülhatárolnom, hogy dolgozatomban azok nézőpontját próbálom megismerni, akik tudnak élni a szabad iskolaválasztással. Minden eredmény és kutatás pedig arra utal, hogy ők jellemzően a jobb társadalmi helyzetű csoportok. Ez lehet dolgozatom hiányossága, amire bírálóim is rámutattak, illetve javasolták, hogy érdemes lett volna beemelnem a „white flight” jelenséget, mellyel például Zolnay (2010) foglalkozott. A jelenség szerint az oktatási migráció mindig a jobbnak ítélt iskola irányába zajlik, racionális érdekek mentén, ezzel pedig csak a jobb társadalmi státuszú csoportok élnek. Ez hazánkban nem teljesen igaz, mert a jobb státuszú migráló gyerekek a gettosódó iskolából menekülnek általában, de a hátrányos helyzetű és roma gyerekek is váltanak iskolát. Ritkán sikeresen kitornek és jobb iskolába kerülnek, viszont gyakoribb, hogy rosszabb intézménybe kerülnek.

A KUTATÁSRÓL

A kutatás előkészítő szakaszában készítettünk egy kérdőívet, melyben az iskolaválasztással kapcsolatos preferenciákat próbáltuk felmérni. A kérdő-

ívet július 2-án tettük közzé a Motiváció Műhely Facebook oldalán, amelyet november közepéig lehetett kitölteni⁷.

Dolgozatomban kutatásunk kvalitatív részét mutatom be. Ennek oka, hogy a kvalitatív és a kvantitatív munka együttes bemutatása szétfejténé dolgozatom kereteit és eltérnék az általam vizsgálni kívánt témától. Kutatási kérdéseim elsősorban az iskolaválasztás során jelen lévő látens szelekción mechanizmusra reflektálnak, illetve annak feltételezett hatásaira, nem pedig az iskolaválasztással kapcsolatos preferenciákra.

Előzetesen az alábbiakat feltételeztem:

- a beiratkozást megelőző, általam „suliváronak” nevezett foglalkozások látens szelekción mechanizmusként funkcionálnak
- a szelekción alapja a gyerekek foglalkozásokon nyújtott teljesítménye, illetve feltételezhető szociális háttérük
- mindezek alapján a szabad iskolaválasztás lehetősége nagy szerepet játszik az oktatási szegregáción meglétében Magyarországon.

MÓDSZERTAN

Úgy gondoltuk, hogy az iskolaválasztási folyamat mechanizmusát legjobban interjúk segítségével ismerhetjük meg. Összesen tizenkét interjút készítettünk, pedagógusokkal, intézményvezetőkkel és szülőkkel, a lehetséges perspektívák feltárásának igényével.

A kutatásban résztvevők összetétele:

Óvodavezető	Város	Egyházi fenntartású intézmény
Óvodavezető	Község	Önkormányzati fenntartású intézmény
Iskolaigazgató	Város	Egyházi intézmény
Tanító	Megyeszékhely	Állami fenntartású intézmény
Tanító	Megyeszékhely	Állami fenntartású intézmény
Tanító	Város	Állami fenntartású intézmény
Tanító	Megyeszékhely	Állami fenntartású intézmény

⁷ A szokatlanul hosszú kitöltési idő oka az volt, hogy úgy gondoltuk ezek olyan már megszerzett tapasztalatok, amelyek az idő során nem változtak és a júliustól novemberig történő kitöltési idő alatt nem történt olyan esemény véleményünk szerint, ami befolyásolta volna a már meglévő tapasztalatokat.

Szülő	Budapest	Alapítványi intézmény
Szülő	Budapest	Állami intézmény (nem a körzeti)
Szülő	Budapest	Állami intézmény (nem a körzeti)
Szülő	Megyeszékhely	Állami intézmény (körzeti)
Szülő	Város	Egyházi intézmény

1. táblázat: A kutatásban részt vett interjúalanyok jellemzői (saját szerkesztés)

Az interjúalanyok eléréséhez a hólabda módszert és a szakértői kiválasztás módszerét alkalmaztuk, illetve a szülők egy részével az iskolaválasztással kapcsolatos kérdőívünknek köszönhetően vettük fel a kapcsolatot, hiszen azon kitöltők, akik úgy érezték méltánytalanság érte őket az iskolaválasztás folyamata közben, a kérdőív egy pontján önként jelentkezhetek interjúalanyként. A pedagógusokkal és az intézményvezetőkkel félig strukturált interjúkat készítettünk, a szülőkkel pedig strukturálatlan interjúkat vettünk fel.

A kutatásban az interjúalanyok a megkeresés után saját belátásuk szerint önkéntes alapon vettek részt. Az interjúk időtartama körülbelül 20-30 perc volt, melynek során a megkérdezettek engedélyével hangfelvételt készítettünk, egy interjúalany nem egyezett bele a hangfelvételbe, a beszélgetés során ezért jegyzetet készítettem. A járványhelyzetre való tekintettel az interjúk többségét telefonon készítettük, illetve volt néhány interjú, amelyeket online⁸ készítettünk el.

EREDMÉNYEK

Az interjúelemzéshez a következő szempontrendszerrel állítottam fel, melynek segítségével mintázatokat, jellegzetes hasonlóságokat, illetve különbségeket kerestem:

1. Az iskolaválasztással kapcsolatos információs csatornák
2. Az iskolák helyzete és potenciális vonzereje
3. Az óvodák szerepe az iskolaválasztási folyamatban
4. A „suliváró” foglalkozások jellegzetességei
5. A tanítók szerepe

⁸ Az online interjúkat Facebook Messenger segítségével készítettük.

6. Elbeszélgetés a szülőkkel és értesítés

7. Méltánytalanság és szegregáció.

A következőkben ismertetem az interjúk eredményeit a szempontrendszer alapján,

Az iskolaválasztással kapcsolatos információs csatornák

Az interjúk alapján három fontos információs csatorna rajzolódott ki: az iskolák honlapja, a helyi média, illetve a szülők közötti személyes kommunikáció.

Információs csatornák az iskolaválasztás során
Honlap
Beiratkozással kapcsolatos információk
Előzetes (nem hivatalos) jelentkezési lap (ha van)
„Suliváró” foglalkozások időpontjai
Helyi média
Diákélet, iskolai légkör bemutatása
Szülői kommunikáció
Információcsere iskolákról, tanítókról

1. ábra: Meghatározó információs csatornák az iskolaválasztás során az interjút adott szülők szerint (saját szerkesztés)

A megkérdezett szülők elsősorban az iskola honlapjáról tájékozódtak az iskolaválasztással kapcsolatban. Az iskolák honlapjain általában megtalálhatók a beiratkozással kapcsolatos információk, továbbá a nagycsoportosok számára hirdetett „suliváró” foglalkozások időpontjai és egyéb fontos tudnivalók.

Vannak olyan intézmények, ahol az iskola honlapján egy előzetes jelentkezési lap is kitölthető, letölthető. Ez nem egy hivatalos formula, csupán az intézmények így igyekeznek felmérni, hogy hány gyermek várható a sulivárókra, illetve előzetesen felmérik, hogy hányan fognak ténylegesen jelentkezni az intézménybe.

Mindezek mellett a legtöbb iskola szerepelni szokott a helyi médiumokban, ezzel is információt nyújtva a szülők számára. A médiumokon keresztül bemutatják a diákéletet, az iskolai programokat, verseny-

eredményeket is. Ez az iskolák életében nagyon fontos szerepet játszik, hiszen a diákok számának csökkenésével egyre élesebbé válik a verseny az iskolák között, így az intézmények célja, hogy minél több szülőben jó benyomást keltsenek ezek a média megjelenések, ezáltal növelve a jelentkezők számát.

Kiemelném még a szülők közötti kommunikáció fontosságát. Az interjúk között több példa is volt arra, hogy az interjút adó szülő negatív információt kapott a számára szimpatikus iskoláról egy szülőtársától, akinek már esetleg az adott intézménybe járt gyermeke, ezért végül kiesett a választási lehetőségek közül a szóban forgó iskola. Ugyanennyire fontosak a szülőtársaktól érkező pozitív tapasztalatok is. Az egyik megkérdezett például azért választott gyermekének egy nem körzeti iskolát, amely messze esett lakóhelyüktől, mert a kívánt iskolába nem sikerült bekerülni, viszont ezt a nem körzeti iskolát ajánlották számára és szívesen is fogadták ott őket. *„Az egyik kolléganőm ajánlott egy másik iskolát, ami tőlünk messze van. (...) Először a tanítónénit hívtam föl, hosszan elbeszélgettünk (...), utána azt mondta, hogy vigyük be a gyereket egy próbanapra, nem is egyre, hanem kettőre ment be az osztályba, ahol egyébként nagyon jól érezte magát, és akkor ő döntött úgy, hogy ezt az osztályt fogja választani”* – Szülő, Budapest.

Az iskolák helyzete és potenciális vonzereje

A tanítókkal készített interjúk után azt tapasztaltuk, hogy a pedagógusok többségénél megjelent egy terminus az iskolaválasztással kapcsolatban, amely az iskolák közötti viszonyokra is reflektál: „harc a gyerekekért”. Ennek oka elsősorban a potenciális elsős diákok létszámának visszaesése. A KSH adatai alapján a születések száma drasztikusan lecsökkent az elmúlt kb. száz évben.

Míg 1920-ban az élveszületések száma ~250 ezer volt, ez a szám 2019-re ~89 ezerre csökkent⁹. Az egyik interjúalany elmondása szerint, míg a '80-as, '90-es években a szülők sorban álltak már a beiratkozás megkezdése előtt egy órával, majd a beiratkozás megkezdése után nem

---

⁹ Forrás: KSH https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html (utolsó letöltés: 2021. 04. 19.)

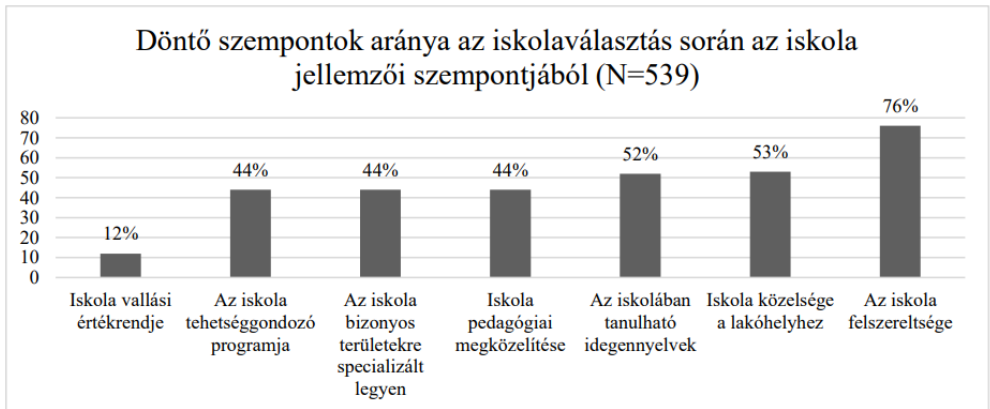
sokkal már be is telt a létszám, ma már nem jellemző a túljelentkezés az iskolákba, erről a többi megkérdezett pedagógus is beszámolt. Éppen ezért igyekeznek szinte minden körzeten kívülről jelentkezőt felvenni az állami fenntartású intézmények. Viszont a sulivárokon a tanítónők igyekeznek kiszűrni elsősorban azokat a gyerekeket, akiknek a foglalkozásokon magatartásbeli problémák jelentkeznek, amelyek utalhatnak hiperaktivitásra, ADHD¹⁰-ra, továbbá azokat, akiknek feltehetően problémás a szociális háttere. Ennek oka feltehetőleg, hogy nincs elég fejlesztő és gyógypedagógus az iskolákban, így nem tudnának kellő figyelmet szentelni a problémás gyerekeknek, illetve felmerül a jóindulatú szegregáció is.

Az iskolák többsége alapvetően specializációkkal, tagozatokkal igyekszik minél több szülőt megnyerni, hiszen a szülők számára ez egy nagyon fontos szempont. Továbbá fontos lehet még az iskolai légkör, valamint az iskola infrastruktúrája és az oktatási feltételeket biztosító eszközállomány, így sok iskola igyekszik pályázatok segítségével karban tartani épületeit.

A kérdőív eredményei alapján az iskola jellemzői szempontjából az iskola felszereltsége számított a leginkább a szülőknek a választásnál, ezt követte az iskola közelsége a lakóhelyhez (2. ábra). Az iskola specializációjához kapcsolható a pedagógiai megközelítés, a tanulható idegen nyelvek, illetve a tehetséggondozó program is, amelyek hasonló arányban vannak jelen. Ez alól kivétel a tanulható idegennyelvek, ezt a lehetőséget nagyobb arányban választották a szülők. Véleményem szerint ennek oka, hogy a szülők szeretnék felkészíteni gyermekeiket a globalizálódó világ új kihívásaira, továbbá a továbbtanulás és a jövő megalapozás szempontjából is fontos tényező az idegennyelvek ismerete.

---

¹⁰ „A figyelemhiányos hiperaktivitás zavar (ADHD, Attention Deficit Hyperactivity Disorder) az egyik leggyakoribb neuropszichiátriai tünetegyüttes, amely gyermekkortól végigkíséri az érintettek életét. (...) Némileg leegyszerűsítve az ADHD 3 fő tünetet foglal magába: figyelemzavart, impulzivitást valamint hiperaktivitást. Általánosan jellemző továbbá a tervező-szervező agyi funkciók gyengébb működése (ún. exekutív funkciók zavara).” Forrás: <https://www.adhdkozpont.hu/az-adhd-rol/> (utolsó letöltés: 2020. 12. 30.)

2. ábra: Döntő szempontok aránya az iskolaválasztás során az iskola jellemzői szempontjából (N=539)

A 3. ábrán látható, hogy a személyes preferenciák, vélemények fontosabbak a döntésnél, mint az iskolai jellemzők. A legfontosabb szempontok az iskolai légkör, a tanító(k) személyisége, illetve a gyermek véleménye az iskoláról és a tanítóról. Bár az információszerzés szempontjából a legfontosabb csatornáknak bizonyult az iskola jelenléte a médiában, illetve az iskola honlapja, a döntés során már ezek már nem annyira meghatározó szempontok a válaszadók szerint.

3. ábra: Döntő szempontok aránya az iskolaválasztás során a kitöltők személyes véleményei alapján (N=539)

Az óvodák szerepe az iskolaválasztási folyamatban

Az óvodáknak alapvetően tájékoztató szerepe van, hiszen mind az óvodavezetők, mind a tanítók és a szülők is említették, hogy az óvodában tartanak szülői értekezletet az iskolaválasztással kapcsolatban.

Továbbá vannak olyan óvodák, amelyek együttműködnek bizonyos iskolákkal, így a partnerintézmények tanítói bemutatkozhatnak a szülőknek, például az iskolaválasztással kapcsolatos szülői értekezleten. Vannak olyan óvodák, ahol úgy segítik a partneriskolát, hogy elviszik például a nagycsoportosokat nyílt órákra az adott iskolába. Az egyházi intézmények pedig általában iskolát is fenntartanak, így az egyházi óvodák célja, hogy a felekezeti intézményen belül tartsák a gyerekeket. Erre az interjúk alapján van is igény a szülők felől.

Szeretném felhívni a figyelmet egy számomra eddig ismeretlen jelenségre, amelyről az iskolaválasztással kapcsolatos szakirodalomban sem találtam információt, amelyet egy tanító versenytárgyalásnak nevezett. Ez azt jelenti, hogy bizonyos településeken a tanítók igyekeznek bejutni népszerű, elit óvodákba, ahol minél több szülőt igyekeznek megnyerni. A tanítók tehát ilyenkor gyakorlatilag PR, marketinges és kommunikációs szakemberként funkcionálnak és igyekeznek promotálni nem csak az iskolát, de saját magukat is. Ezek az események viszont sok tanító számára mentálisan megterhelőek, mert félnek a feljük irányuló előítéletektől. *„A versenytárgyalás nagyon-nagyon sokat számít. Voltál már ilyen szörnyűségen? Nagyon embertelen. Az egy kulturált változat, mikor időpontra megy a tanító és kulturált, hogyha betartja a 10 percet. De vannak olyan igazi versenytárgyalás szerűek, például (...) egy elit ovi, ahova mindenki (be)akar bejutni a tanítók közül, mert ugye jó gyerek jön onnan. (...) Azt úgy képzeld el, hogy van úgy, hogy tíz darab tanító ül egymás után, és mindegyik le akarja nyomni a másikat. Tehát tényleg versenytárgyalás, a szülők meg ott ülnek velük szembe, és akkor így stírölik őket, hogy az egy kicsit kövér, az egy kicsit öreg, az nagyon hadar, az nem tudom milyen, hű az nagyon szimpatikus. Meg viszik a szórólapot, jegyzetelnek kérdeznek, tényleg olyan, mint egy versenytárgyalás. (...) Van olyan kollégám, aki teljesen ki tud rajta borulni. Nagyon csúnyán viselkednek a tanárok is egymással” – (Tanító, megyeszékhely, állami fenntartású intézmény).*

Ilyenkor tehát gyakorlatilag néhány perc alatt kell minél több szülőt meggyőzni arról, hogy ők a legjobb választás gyermekük számára.

A „suliváró” foglalkozások jellegzetességei

A kutatásban részt vett interjúalanyok mindegyike beszámolt arról, hogy vannak játékos jellegű előkészítő, beszoktató foglalkozások a nagycsoportosok számára. Jellemzően több ilyen alkalmat is szerveznek az iskolák őszi és tavasz között. Az interjúk alapján az első alkalommal a szülők feliratkoznak, kvázi regisztrálnak a tanítóknál, ezzel jelezve szándékukat, hogy be szeretnének kerülni az adott iskolába. A foglalkozásokon általában a gyerekek önállóan, a szülők nélkül vesznek részt, de vannak olyan intézmények, ahol jelen lehetnek a szülők a foglalkozások alatt. Sok esetben viszont míg a gyerekek a foglalkozáson vesznek részt, a szülők addig egy tájékoztatót hallgathatnak meg az iskola pedagógiai programjáról és egyéb jellemzőiről.

Az egyik interjú során kiderült, hogy egy intézményben azt is figyelik, hogy ki milyen osztályba szeretne járni és ha már betelt az osztálylétszám, viszont a tanítók úgy ítélték meg, hogy egy gyermeknek nem való az adott tagozat (például a magatartása vagy esetleg valamilyen készséghiány miatt), akkor általában felajánlják a szülőknek, hogy egy másik tagozatban kezdje meg gyermekük általános iskolai tanulmányait. *„Az „egyik” tagozatunkra rendkívül sokan jelentkeztek, (...) Nem elküldik (a túljelentkezőket), hanem igazgató vagy aki ezért felelős, megkérdezi, hogy esetleg érdekelné-e a „másik tagozat”. Tehát mindenféleképpen tagozatot ajánlanak fel. (...) Nem az az első, hogy elutasítjuk és menjen oda, ahova akar, hanem házon belül is felajánlás van, amíg be nem telik (az adott tagozat)” – Tanító, város, állami intézmény.*

Ha a szülőnek ez nem felel meg és nem a körzethez tartoznak, akkor másik iskolát kell keresnie. Az interjúalanytól viszont azt az információt kaptuk, hogy a szülők általában elfogadják a másik tagozattal kapcsolatos ajánlatot.

A legtöbb intézményen a játékos feladatok közben csak a gyerekek viselkedését figyelik, és ez alapján döntenek el, hogy ki az, akivel szeretnének szeptemberben találkozni és ki az, akivel nem. *„Ilyen előkészítő foglalkozás van 4-5, hogyha többször felkerül egy gyerek neve, több tanárnál, akkor meg szoktuk nézni, hogy körzetes-e. És akkor innentől jön a játék,*

ha nem körzetes, akkor egyértelmű, hogy nem nagyon szeretnénk őt felvenni, ez évente legfeljebb 1-2 gyerek. Ha körzetes, akkor nincs esélyünk elküldeni” – (Tanító, megyeszékhely, állami fenntartású intézmény).

Több interjúalany is beszámolt arról, hogy voltak olyan játékok, amelyben a gyerekek koordinációs képességeit igyekeztek felmérni. „*Én azt felvételinek hívom, ők nyilván nem annak vették (a gyerekek), tehát ez a mutatók egy képet, melyik van jobb oldalon, hol van a labda. (...) Tehát ilyen iskolaérettségi teszt” – Szülő, megyeszékhely.* Véleményem szerint ezeken az alkalmakon leginkább azt figyelik a tanítók, hogy hogyan viselkednek a gyerekek a közösségben, hogyan képesek együttműködni társaikkal és igyekeznek kiszűrni azokat, akiket magatartásuk alapján problémásnak ítélnék meg és úgy gondolják nem tudnának velük dolgozni.

Az egyik megkérdezett arról számolt be, hogy voltak olyan foglalkozások, ahol a tanítónők segítségével feladatlapokat töltöttek ki a gyerekek, és az elért pontszám is meghatározó a döntéskor. „*Témákra osztottuk ezt a négy foglalkozást, az első ismerkedésről szólt, a második testrészekkel, a harmadik ilyen természettel, téli állatok etetése, a negyedik pedig matematika. Ezeken belül különböző fejlesztési területeket, hát végülis vizsgáltunk meg, feladatlapok segítségével” – Tanító, megyeszékhely, állami fenntartású intézmény.* Feltehetőleg ez nem egyedi eset, annak ellenére, hogy már több tanulmány is született azzal kapcsolatban, hogy ebben az életkorban még nem lehet megjósolni a jövőbeli képességeket. Erre rávilágított többek között Molnár és Csapó is, akik kutatásukban a képességek fejlődését logisztikus modellek segítségével vizsgálták. Eredményeik alapján „*a képességek fejlődésének matematikai természetéből következően iskolai pályafutásuk során a gyerekek a fejlettségi rangsorban akár többször is helyet cserélhetnek. Nem lehet tehát a fejlődés egy korai szakaszában tapasztalt szint alapján az elérhető végső szintet megjósolni”.* (Molnár – Csapó, 2013: 67.)

A tanítók szerepe

A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy az iskolaválasztás során kulcsfontosságú szerepe van a tanítóknak. Egyrészt ők azok, akik a sulivárákat koordinálják és vezetik. Másrészt sok esetben a tanítók döntenek el konkrétan, hogy kiket vesznek fel az iskolába és ki melyik osztályba kerül. Több interjúalany is úgy fogalmazott, hogy a foglalkozást tartó jövőbeli el-

sős tanító munkáját segíti a többi tanító kolléga, akik a foglalkozás ideje alatt figyelik a gyerekeket és felírják azokat, akiknél valamilyen problémát tapasztalnak. Ha egy gyermek több foglalkozás során is felkerül a listára, akkor nagy valószínűséggel szeptemberben más intézményben kezdi meg tanulmányait. *„Nálunk az úgy működik, hogy mikor tartom mondjuk én ezt a foglalkozást, akkor vannak még bent velem más tanítók is, azért, hogy segítsenek. Tényleg segítenek egyébként (...), de azt is figyelik közben, mint ahogy mondtam, hogy melyiknek van magatartásbeli vagy szociális gondja. És általában irkálnak fel neveket, akiket nagyon-nagyon nem kéne felvenni” – Tanító, megyeszékhely, állami intézmény.*

A folyamat pedig sokszor szimpátiára épül nemcsak a tanítók, hanem a szülők oldaláról is. A szülők alapvetően olyan tanítónőt képzelnek el gyermeküknek, aki számukra és a gyermek számára is szimpatikus és akivel jól tudnak kommunikálni. Így a szülők első körben abba az iskolába próbálnak bekerülni, ahol szimpatikus a tanítónő. Sokszor a tanítónő személye felülírja a tagozattal kapcsolatos preferenciákat is. *„Megjártunk négy alsó tagozatot, négy osztályt a két gyerekkel és egyértelmű, hogy alsó tagozatban a tanítónéni személye a meghatározó” – Szülő, Budapest.*

A szimpátia a tanítók számára is fontos. Ha egy gyermek a foglalkozások során nem szimpatikus a tanítónőnek, úgy érzi nem tudna megfelelően együtt dolgozni vele, akkor nagy valószínűséggel nem az adott tanító osztályában fogja megkezdeni tanulmányait. Véleményem szerint ez egy olyan szubjektív emberi tényező, amely nemcsak az iskolaválasztásra van hatással, hanem a későbbi oktatási pályára is. Hiszen, ha egy nem szimpatikusnak ítélt gyermek egy adott tanítóhoz kerül, megeshet, hogy a munka során nem fog tudni elvonatkoztatni az unszimpátiától így akarva-akaratlanul is negatív hatással lehet a gyermek tanulmányi eredményeire. Továbbá fennállhat a túlzott szimpátia esete is, mikor egy szimpatikusnak ítélt diákkal kivételeznek bizonyos helyzetekben. Így azt gondolom, hogy sikeres iskolaválasztáshoz a szimpátia az egyik legfontosabb tényező a szülők, a tanító és a gyermekek oldaláról is.

Elbeszélgetés a szülőkkel és értesítés

Az interjúk során azt tapasztaltuk, hogy az állami iskolákban a szülőkkel történő elbeszélgetés nem mindig jellemző. Vannak intézmények, ahol a sulivárok közben tartott információátadó előadások során érintkeznek

csak a szülőkkel. Vannak intézmények, ahol nem szokás az elbeszélgetés a szülőkkel, viszont jó néven veszik, ha a szülők időpontot kérnek az igazgatóhoz.

Az alapítványi iskolákban viszont úgy tűnik nagy hangsúlyt fektetnek erre. Az interjúalanyaink közül többen is felkerestek valamilyen alapítványi fenntartású iskolát az iskolaválasztás időszakában. Mindegyikőjük arról számolt be, hogy elbeszélgettek velük, főleg arról, hogy miért éppen az adott intézményt szeretnék választani, illetve volt, aki arról számolt be, hogy főleg a szülők foglalkozása iránt érdeklődtek. *„Több szűrő van, először van egy szülői beszélgetés, (...) a jelentkezés úgy történt, hogy egy viszonylag hosszú kérdőívet kellett kitölteni, vagy ilyen jelentkezési lapot, amit az iskola honlapjáról lehetett letölteni, és ebbe mindenféle információkat kellett beírni a családról meg a gyerekről, de az óvodáról is. Az alapján azt hiszem, hogy mindenkit behívtak, és az iskolának az igazgatója beszélgetett el velünk, illetve velem, mert csak én mentem, lehet, hogy ez hiba volt, nem tudom. Ott arra voltak kíváncsiak elsődlegesen, hogy miért szeretnék ide járni, hogy mi mivel foglalkozunk, a férjem is meg én is mivel foglalkozunk, és valahogy mindig az volt az érzésem, hogy a gyerekek a legkevésbé fontos.”* – Szülő, Budapest

A folyamat végén a sikeres felvételtől egy hivatalos levél szokott érkezni. Elutasítás esetében vannak intézmények, ahol személyesen közlik ezt a szülőkkel és fel is ajánlanak egy másik iskolát. Viszont sokszor csak telefonon vagy e-mailben tájékoztatják a szülőket, akiknek ilyenkor nem sok lehetőségük van. Felkereshetik a tankerületet, akik utasíthatják az iskolát, hogy ha van kapacitás biztosítsanak helyet a gyermeknek, azonban az egyik interjú során kiderült, hogy van olyan iskola, amelyik nem tesz eleget a tankerülettől érkező utasításnak sem.

Méltánytalanság és szegregáció

Az interjút adók közül volt, aki azért érezte méltánytalannak a folyamatot, mert az iskola nem tudta megindokolni, hogy miért nem szeretnék, hogy egy adott gyermek oda járjon. Méltánytalan tehát, hogy nincs egy szempontrendszer, amire az iskolák vagy a szülők hivatkozhatnak, ha úgy gondolják igazságtalanság történt az iskolaválasztási folyamat közben.

Úgy gondolom, hogy az iskolaválasztás során a különböző szereplők különböző fokú méltánytalanságot szenvednek el. Több interjúból kide-

rült, hogy az iskolaigazgatók amellet, hogy iskoláik versengenek egymással, sokszor egy kvázi cserekapcsolatban állnak. Ez azt jelenti, hogy ha egy állami fenntartású iskolában már nincs hely vagy nem szeretnének felvenni egy adott gyermeket, akkor az iskolaigazgató abban az esetben, ha a településen több intézmény is található, megkérdezi a többi iskolát, hogy tudnak-e még elsősoket fogadni. Így próbálnak az igazgatók egy win-win helyzetet teremteni, hiszen nem az elutasítás tényét közlik, hanem egy opciót ajánlanak fel, ezzel akár elejét véve egy esetleges reklamációnak. *„Szólnak neki (az igazgatónak), hogy túljelentkezés van, ilyenkor nagy igazgatói telefonálgatás megy, és ilyenkor szoktak ajánlani, mert mondjuk az egyik iskolának nincs elég gyereke, küldjétek gyorsan ide át” – Tanító, megyeszékhely, állami intézmény.* Ebben a szituációban pedig az igazgatók válnak a rivális iskola „ügynökeivé” és próbálják meggyőzni a szülőket, hogy a másik iskola jó választás számukra, akárcsak a tanítók a versenytárgyaláson.

Méltánytalan a folyamat sok leendő elsőssel szemben, hiszen a sulivárákon sokszor már előzetesen címkézés áldozataivá válnak magatartásuk, képességeik vagy azok hiánya okán. Nem beszélve azokról a többségében hátrányos helyzetű családokról, ahol a szülők nem vesznek részt az iskolaválasztással kapcsolatos diskurzusban. Ezekből a családokból a gyerekek általában az állami fenntartású körzeti iskolában kezdik meg tanulmányaikat. *„... Egy cigány kisfiú is valahogy bekerült a rendszerbe, ők nem tudtak eljönni a szóbelire (elbeszélgetésre az az igazgatóval, a járványhelyzet miatt). Nem tudom miért (került be), biztosan jól teljesített a feladatlapokon és ő föl lett véve. Utána, mikor meglátták a gyermeket, akkor tudták meg, hogy hoppá. Ha látták volna, akkor biztos nem lett volna felvéve” – Tanító, megyeszékhely, állami fenntartású intézmény.*

Az állami fenntartású iskolákban a tapasztalatok alapján a tagozatos osztályok mellett jelen van egy vagy két olyan osztály, ahová azok a gyerekek kerülnek, akik a körzetből érkeznek és nem jártak a sulivárákra. Ők jellemzően alacsony társadalmi státuszú, nem ritkán roma családokból származnak. Viszont, ha egy ilyen gyermek mégis részt vesz egy vagy akár több suliváráon, sokszor stigmatizálják a feltételezhető szocioökonómiai háttere miatt. Mindezek eredményeként tehát az állami intézményekben jellemzően minden évfolyamon van egy vagy két szegregált osztály. *„A hátrányos helyzetű és a gyerekvédelemmel kapcsolatosak mind a „B” osztályban vannak. A tagozatos osztályainkban nincs ilyen. Ellenben a „B”*

osztályokban nagy az arány. (...) Ha arányát nézed sok, hiszen minden évfolyamon van egy „B”, akiknek a létszámát tekintve, általában 80 százaléka roma, és fel kell venni, nem tudsz mit csinálni, na, az a körzet” – Tanító, város, állami intézmény. Véleményem szerint ez a fajta kirekesztés befolyásolja gyermekek befutható életpályáját és negatív társadalmi megítélést predestinál.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Az interjúelemzés során úgy vélem jól kirajzolódtak az iskolaválasztás alatt zajló folyamatok, melyek alátámasztják előzetes feltételezéseim helyességét. Dolgozatom csak esettanulmány jellegű, azonban úgy gondolom, hogy a gyakorlatok országosan is hasonlóak lehetnek.

Összességében az interjúelemzés alapján valóban úgy tűnik, hogy a „suliváró” foglalkozások egy látens szelekciós mechanizmust jelentenek és ugyan nem minden esetben, de sokszor számít a gyermekek teljesítménye, főleg viselkedésük és magatartásuk. A tanítók leginkább arra törekednek, hogy homogén összetételű osztályokat alakítsanak ki. A „folyamat végén a hátrányos helyzetűek és magatartási problémákkal küszködő, zömében cigány tanulók iskola nélkül maradnak” (Lannert, 2003: 71). A szabad iskolaválasztás gyakorlata tehát erősíti az oktatási szegregációt Magyarországon.

Véleményem szerint hazánkban is szükség lenne mágnes iskolákra, ahol magas az oktatás minősége, továbbá fontos a diákok etnikai összetétele. Ilyen iskolák alapításával pedig megindulhatna egy deszegregációs folyamat is országszerte. Viszont a mágnes iskolákat is érik olyan kritikák, miszerint tovább erősíthetik a szegregációt (Orfield, 2001).

Sajnos eddig még nem született jól funkcionáló megoldás a szegregáció ellen, viszont úgy gondolom, hogy nagy szükség lenne az integrált oktatás valamilyen szintű megvalósítására, nemcsak az egyenlő oktatási minőség, hanem a társadalmi érzékenyítés miatt is. Véleményem szerint egy olyan átfogó reformra lenne szüksége a magyar oktatási rendszernek, melynek során a gyerekek nem válnának címkézés áldozatává már óvodás korban, mikor jövőbeni teljesítményükről még semmilyen következtetést nem lehet levonni. Egy olyan rendszerre lenne szükség, ahol a különböző családi háttérű gyerekek egyenlőbben lennének elosztva az intézmények

között. Ezzel egy erős deszegregációs folyamat kezdődhetne, amely javítana a jelenlegi rendszerben „problémásnak” ítélt gyerekek megítélésén és teljesítményén. Ha legalább az iskolákon belül nem lennének szegregált osztályok, már az is egy hatalmas lépés lenne a szegregáció csökkentésének érdekében, még akkor is, ha ez esetleg sérti a szabad iskolaválasztási lehetőségeket, hiszen hosszú távon pozitív társadalmi változásokat eredményezhetne egy ilyen intézkedés.

FELHASZNÁLT IRODALMAK:

Berényi Eszter (2018): Szabad iskolaválasztás és szegregáció. In: Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (szerk.): *Én vétkem*. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged. 57–66.

Ercse Kriszta (2018): Az állam által ösztönzött, egyházasszisztált szegregáció mechanizmusa. In: Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (szerk.): *Én vétkem*. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged. 177–200.

Hricsovinyi Julianna, Józsa Krisztián (2018): Iskolaválasztás és szelekció. In: Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (szerk.): *Én vétkem*. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged. 129–146.

ONLINE FORRÁSOK:

Berényi Eszter, Berkovits Balázs, Erőss Gábor (2008. a.): Iskolarendszer és szabad választás. In.: Berényi Eszter – Berkovits Balázs – Erőss Gábor (szerk.): *Az iskolába rendezett gyerek – kiváltság és különbségtétel a közoktatásban*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2008. 11-22. http://real.mtak.hu/1676/1/47040_ZJ1.pdf

Berényi Eszter, Berkovits Balázs, Erőss Gábor (2008. b.): Iskolaválasztás az óvodában. A korai szelekció gyakorlata. In.: Berényi Eszter – Berkovits Balázs – Erőss Gábor (szerk.): *Az iskolába rendezett gyerek – kiváltság és különbségtétel a közoktatásban*. Gondolat Kiadó, Budapest. 130–154.
http://real.mtak.hu/1676/1/47040_ZJ1.pdf

Bourdieu, Pierre (1996): Az oktatási rendszer ideologikus funkciója. In: Meleg Csilla (szerk.): *Iskola és társadalom I.* JPTE Tanárképző Intézet Pedagógia Tanszék, Pécs. 10–24.

<https://mek.oszk.hu/01900/01944/01944.pdf> (utolsó letöltés: 2021. 01. 04.)

Erőss Gábor 2008: Mozaik-Magyarország felfedezése, avagy AZ ESETLEGESSÉG URALMA. In.: Berényi Eszter – Berkovits Balázs – Erőss Gábor (szerk.): *Az iskolába rendezett gyerekek – kiváltság és különbségtétel a közoktatásban*. Gondolat Kiadó, Budapest. 23-61.
http://real.mtak.hu/1676/1/47040_ZJ1.pdf

James, David (2015): How Bourdieu bites back: recognising misrecognition in education and educational research. *Cambridge Journal of Education*, Volume 45. Issue 1. 97–112.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0305764X.2014.987644>

Lannert Judit (2003): Differenciálás és szelekció a magyar iskolákban. *Iskolakultúra*, 13. évfolyam 1. szám 70–73.
https://epa.oszk.hu/00000/00011/00067/pdf/iskolakultura_EPA00011_2003_01_070-073.pdf (utolsó letöltés: 2021. 01. 03.)

Molnár Gyöngyvér – Csapó Benő (2003): A képességek fejlődésének logisztikus modellje. *Iskolakultúra*, 13. évfolyam, 2. szám, 57–69.
http://epa.oszk.hu/00000/00011/00068/pdf/iskolakultura_EPA00011_2003_02_057-069.pdf (utolsó letöltés: 2020. 12. 20.)

Orfield, Gary (2001): *Schools More Separate: Consequences of a decade of resegregation*. The Civil Rights Project. Harvard University. Cambridge, Massachusetts
<https://civilrightsproject.ucla.edu/research/k-12-education/integration-and-diversity/schools-more-separate-consequences-of-a-decade-of-resegregation/orfield-schools-more-separate-2001.pdf> (utolsó letöltés: 2021. 01. 03.)

Pauline Musset (2012): School Choice and Equity: Current Policies in OECD Countries and a Literature Review Forrás:
<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k9fq23507vc-en.pdf?expires=1603711171&id=id&accname=guest&checksum=4C006742821A63E2E73F7A0111A97070>

Quarles, Bradley; Butler, Alisha (2018): Toward a Multivocal Research Agenda on School Gentrification: A *Critical Review of Current Literature Peabody Journal of Education*. Volume 93. Issue 4. 450-464.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0161956X.2018.1488399>

Sandra Vergari (1999): Charter Schools – A Primer ont he Issue. In: *Education and Urban Society*, Vol. 31. No. 4. 389–405.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0013124599031004002> (utolsó letöltés: 2020. 12.29.)

Zolnay János (2010): „Olvashatatlan város” – Közoktatási migráció és migrációs iskolatípusok Pécsen. *Esély* 6. 41–65.
http://www.esely.org/kiadvanyok/2010_6/04zolnay.indd.pdf